

XVé CONGRÉS INTERNACIONAL de la SOCIETAT ESPANYOLA de DIDÀCTICA de

la LLENGUA i la LITERATURA

València, 19 - 21 de novembre de 2014

Comunicació:

“Cortázar a la recerca de Parker: un apropament literari, musical i didàctic vers *El perseguidor*”.

Presentada per:

Vicent Lluís Fontelles Rodríguez [UV]

Línea temàtica de la comunicació:

La didáctica de la literatura y de la lengua: estudios e intervenciones interculturales en contextos plurilingües / *Teaching literature and language: research and intercultural intervention in multilingual contexts*

INTRODUCCIÓ: paràmetres localitzadors i descriptius.

Johnny Carter pul-lula pel París de meitat dels anys cinquanta. El jazz és omnipresent pertot arreu del conte [Charlie Parker ho és de manera descaradament explícita fins i tot en la dedicatòria del conte]¹ i Cortázar [qui haguera volgut ser trompetista tot imitant els esporàdics esdeveniments musicals del seu col·lega Boris Vian] homenatja ‘Bird’ de la millor manera possible.

El saxofonista de Nova York, finat al març del 1955, no es palesa al conte de manera gens abstracta sinó, més aviat, viu i més enfortit que mai. Viu en la seua música i viu també quan Johnny es manifesta i es relaciona amb els altres personatges que l’envolten.

¹ ***In memoriam Ch. P.***, a més de: *Sé fiel hasta la muerte* [Apocalipsis, 2, 10] i *O make me a mask* [de Dylan Thomas, possiblement les darreres paraules que Charlie Parker pronuncià abans de morir a l’apartament de la baronessa Pannonica de Koenigswarter].

Aquesta comunicació intenta fer una anàlisi musical de les peces i dels músics [gairebé tots ells apareixen sota pseudònim] que hi són bastint '*El perseguidor*'² a més de fer esment metodològic per a la seua recerca i enteniment. Tal i com refermava l'autor en diverses entrevistes:

'... el Jazz és l'únic gènere que congrega la noció d'escriptura automàtica o improvisació total d'una nova manera d'escriure ...'

Tractarem d'aclarir el perquè dels apunts jazzístics al llarg del desenvolupament narratiu del conte, notes que l'autor posa en mans del protagonista: Johnny Carter, pseudònim de Charlie Parker³.

Considerat pels crítics literaris com l'antesala de *Rayuela* i com una veritable i turmentada experiència iniciàtica, *El perseguidor* va més enllà d'un conte relacionat amb el sempre ric i atractiu ambient jazzístic de la nit parisenca de meitat dels anys cinquanta on clubs amb poca llum i molta olor a tabac no veuen l'hora de tancar i plantar cara a la matinada mentrestant romanen al seu interior música de tota mena i un munt d'esperits confusos disfressats de gentalla, delinqüents i dones d'allò més perilloses com ara atractives.

² Es publicà al 1959 dintre del llibre de relats *Las armas secretas* [*Cartas a mamá/Los buenos servicios/Las babas del diablo* -conte del qual Michelangelo Antonioni va estraure el guió del film '*Blow-up*' al 1966-/*Las armas secretas* i *El perseguidor*]. Aquest últim, degut al seu ressò, es reedità al 1967 sota el títol *El perseguidor y otros relatos*. El present treball ha estat inspirat en l'edició de butxaca d'Alianza Cien/Alianza Editorial SA, Madrid, 1993.

³ **Charlie Parker** [Charles Christopher Parker Jr. -de malnom '*Bird*'. Kansas City, 29-VIII-1920 - Stanhope Hotel/Nova York, 12-III-1955]. Començà tocant la tuba però al 1933 es passà al saxòfon alt. Al 1935 abandona l'escola [als 14 anys] per dedicar-se a tocar de manera professional. Autodidacta, segueix els consells del clarinetista Buster Smith. Es maridà amb Rebecca Ruffin al 1936 amb qui tingué dos fills. Al 1939, ja separat de Jay, arriba a Nova York. Primer enregistrament amb Jay McShann [1940]. Al 1942, Parker es marida amb Geraldine Scott. Toca el saxo tenor amb les orquestres de Bop d'Earl Hines [1943] i de Billy Eckstine amb els quals viatjà arreu el país. A la fi del 1944, Gillespie i Parker [de malnoms '*Diz*' i '*Bird*'] començaren a treballar junts. Mentre tocava el tema *Cherokee* s'adonà que podia fer servir les notes de qualsevol acord també com a melodia, fet aquest 'cabdal' en la nova concepció jazzística: el Be Bop. Els seus enregistraments del 1943 i 1944 donaren sentit al Be Bop a més de desenvolupar els conceptes de fraseig i de ritme. L'any 1945 fou decisiu per a Parker i marxa per tocar sis setmanes a Hollywood [al Billy Berg's]. El 29-VI-1946 té un atac de nervis degut a la seua adicció a les drogues i el alcohol. És ingressat al Camarillo State Hospital. Al 1947 comença a tocar de nou i a l'abril del 1947 [a Nova York] forma un quintet amb Miles Davis, Duke Jordan, Tommy Potter i Max Roach amb els quals enregistrarà els seus temes més famosos. Coneix a la ballarina Chan Richardson i formen parella. Tenen dos fills [Baird i Pree]. Fou la seua filla Pree qui morí amb sols dos anys per manca d'atenció mèdica mentre Parker era a Los Angeles. Al 1949 tocà a Europa [al I Festival Internacional de Jazz de París], al 1950 a Escandinàvia. Al 1953 les seues facultats psíquiques i musicals estaven molt minvades. Al 1954 pateix un intent de suïcidi arrel la mort de la seua filla Pree i és admès al Bellevue Hospital per a una cura d'intoxicació. La seua darrera actuació fou el 5 de març del 1955 al *Club Birdland* [batejat així en homenatge seu]. Morí [amb 34 anys] el 12 de març del 1955 per culpa d'un col·lapse cardiocirculatori quan hi era a l'apartament de la seua amiga la baronessa Pannonica de Koenigswarter [aristòcrata anglesa]. El seu estil [Be Bop] trencà amb el Swing i es basà en la improvisació sobre una melodia tot modificant els acords creant així noves melodies a sobre l'estructura dels temes.

Sinopsi argumental:

Bruno [Julio Cortázar] acudeix en ajuda de Carter tot just després que Dedée ['Dé', la seua companya a París] demanara per ell el més aviat possible preocupada per l'estat de salut del seu company i perquè aquest ha perdut tota noció temporal [el temps, la seua gran obsessió a més de les urnes i les màscares] després d'oblidar el saxòfon en un vagó del metro de París, la qual cosa passava sovint darrerament.

Per tal de donar-li un cop de mà al músic i calmar Dedée, Bruno es compromet per trobar-li un nou instrument a més de traure'ls endavant atesos els compromisos laborals més immediats [un contracte de quinze dies a un club parisenc i diversos enregistraments].

A la pàgina 15 de l'edició treballada⁴, Bruno [Cortázar] ens referma una mena d'impotència davant el mimetisme que comporten l'amistat i l'afecció, una declaració d'intencions vers el personatge central del conte:

'... Sóc un crític de jazz prou sensible com per a comprendre les meues limitacions i me n'adone que allò que estic pensant hi és dessota del plànol on el pobre Johnny tracta d'avançar amb les seues frases truncades, els seus sospirs, les sobtades enrabiades i els seus plors. A ell li emporta un comí que jo el crega genial i mai s'ha envanit de que la seua música siga més enllà d'aquella altra que toquen els seus companys. Pense, malenconiosament, que ell està al començament del seu saxòfon mentrestant jo visc obligat a conformar-me amb el final ...'

El perseguidor té un transfons existencial que apareix circumdant la darrera etapa en la vida del saxofonista Johnny Carter, músic considerat genial pels crítics d'arreu del món i ànima pul-lulant turmentada per les seues obsessions: el temps, la mort [que el persegueix disfressada en milers i milers d'urnes que el contemplen], obsessions diverses que el conduiran fins l'extrem on la lucidesa es perd i comença l'autodestrucció.

Als anys cinquanta París no deixà de ser el centre cultural del món. L'arribada de tot tipus d'artistes refermava la creença que la ciutat seguia sent paradigma de llibertat i d'oportunitats mitjançant les quals mostrar-hi els nous avenços que l'esperit artístic era capaç de dur a terme.

⁴ Veure nota al peu 2.

La música i -en concret- la música més agosarada del segle XX [el Jazz] eren un bé exponencial davant els ulls de tothom que volguera escoltar-la i gaudir de les seues intricades textures harmòniques, melòdiques i formals tenint sempre la llibertat de postguerra de l'alliberada Paris com a pèndol amb el qual defendre's de qualsevol tipus d'atac provinent dels esperits més recalcitrants de la societat francesa encara vigilants davant la invasió aliena, més encara si al capdavant d'aquella irrupció provinent de l'altre costat de l'atlàntic aparegueren a la vorera del Sena una colla de músics negres sense cap mena d'escrúpols ni tampoc d'educació ni de saber estar.

The Charlie Parker's Quintet arribà a Paris en maig del 1949 tot just per tocar al 'I Festival de Jazz' que s'organitzava a la ciutat. Fou el crític i promotor Charles Delaunay⁵ qui organitzà l'esdeveniment tot tenint en compte que era la primera vegada, des de la fi de la II Guerra Mundial, que la ciutat feia esment de 'normalitat artística' demanant per artistes d'arreu del món. A la seua primera visita a la ciutat, Parker estigué acompanyat pel trompetista Kenny Dorham; el pianista Al Haig; el contrabaixista Tommy Potter i amb Max Roach a la bateria. Parker encara tornà a Europa un parell de vegades més i amb formacions diverses [la darrera al 1950] eixamplant les seues estades amb gires arreu d'Escandinàvia, Bèlgica i diverses ciutats franceses⁶.

⁵ **Charles Delaunay** [Vineuil-Saint-Firmin/Oise, 18-I-1911 - Chantilly, 16-II-1988] fou escriptor, crític de jazz i cofundador [junt a Hugues Panassié] del Hot Club de França i del Quintet del Hot Club de França on hi eren -entre altres- el guitarrista Django Reinhardt i el violinista Stephane Grappelli. Membre de la resistència francesa, fundà al 1948 el segell discogràfic Disques Vogue i fou promotor de concerts.

⁶ A més dels ja esmentats, **Charlie Parker** vingué acompanyat en les seues gires europees per músics de l'alçària de Dizzy Gillespie, Miles Davis, Red Rodney [trompetes]; Hank Jones, John Lewis, Thelonious Monk [pianistes]; Teddy Kotick, Percy Heath, Ray Brown [contrabaixistes]; Buddy Rich i Kenny Clarke [bateries].

Personatges significatius de *El Perseguidor*.

Bruno, alter ego de l'autor del conte. Escriu cròniques per a la revista *Jazz Hot*. Amic i confident de Carter, viu el temps present i de manera cronològica i no d'una mena mal-leable, indefinida, inconsistent i variable com ara el saxofonista.

Dedée, companya de Carter a París. Una mena de mare i infermera que intenta mantenir-lo allunyat de l'haixis i d'altres vicis per tal de no deixar el món sense el geni a qui tant estima.

Tica, marquesa que pul-lula per entre el món jazzístic de París actuant com a mecenes. Pseudònim de la baronessa Pannonica de Koenigswarter, aristòcrata anglesa originària de Transilvània i germana de Lord Nathan Rothschild. Ajuda Carter subministrant-li diners i haixix a més d'amant de tant en tant.

JOHNNY CARTER, músic nord-americà. Només tornar d'una gira per Bèlgica, entra en conflicte i comença a manifestar-se abatut a la seua habitació menuda d'un hotel de París. Oblida el seu instrument al metro i viu obsessionat pel temps i pels records aïllats de la seua estada a l'hospital psiquiàtric de Bellevue [Maryland, USA] a més de demanar haixix a tothora [heroïna, al cas de Parker]. Sols es confia a Bruno en els moments més determinants del conte.

Altres personatges del conte [imaginariis que no ficticis]:

Músics: Doc Rodríguez [saxofonista]
Roy Friend [saxofonista]
Louis Rolling [saxofonista]
Marcel Gavoty [contrabaixista]
Art Boucaya [saxofonista]
Pepe Ramírez [saxofonista]
Bay [Baby] Lennox [cantant i amiga de Johnny]
Mike Russolo [músic amic de Bay Lennox]
Bob Carey [amic de la baronessa Pannonica de Koenigswarter a Nova York]

Músics i personatges reals [o suggerits sota altre nom] citats al conte:

- Ray Noble⁷ [músic i actor citat pel doctor Bernard qui assisteix Johnny a l'hotel de rue Lagrange com a referent dels seus gustos jazzístics]
- Pannonica von Koenigswarter⁸. Marquesa *Tica* al conte. Un dels personatges fonamentals en el desenvolupament narratiu de la història.
- Red Callender [Fred Callender al conte]⁹: Bay Lennox assaja amb la seua orquestra.
- Miles Davis¹⁰ [assaig i enregistrament a Cincinnati al costat de Parker, pàg., 10].

⁷ **Ray Noble** [17-XII-1903 – 3-IV-1978] fou director d'orquestra, compositor, arreglista i actor de britànic. La seua música té molt poc a veure amb el jazz.

⁸ **Pannonica "Nica" de Koenigswarter** [Kathleen Annie Pannonica Rothschild , 10-XII-1913 - finada el 30-IX-1988, filla de Charles Rothschild y de Rozsika Edle Rothschild] fou una baronessa britànica entusiasta del jazz i membre de la nissaga financera Rothschild. Quan la II Guerra Mundial, treballà per a Charles de Gaulle quan aquell dirigia la resistència francesa al Regne Unit. Es maridà amb Jules de Koenigswarter [aviador i ambaixador en Mèxic en la postguerra]. Com que el maridatge no resultà, Nica s'instal·là a Nova York [Hotel Stanhope] i –als anys cinquanta- es dedicà a patrocinar i escoltar els millors músics de jazz del moment. Tota vegada finat Parker, la baronessa visqué a París on conegué i treballà amb tasques de difusió i administració amb el pianista Thelonious Monk. Nica de Koenigswarter morí al 1988 amb 74 anys d'edat i deixà cinc fills, dos néts i tres besnéts. Molts estàndards de la tradició jazzística porten el seu nom [d'una manera o d'altra] com a homenatge a la seua tasca protectora i difusora del jazz: *Pannonica* [Thelonious Monk]; *Nica's Tempo* [Gigi Gryce]; *Nica* [Sonny Clark]; *Nica's Dream* [Horace Silver]; *Tonica* [Kenny Dorham]; *Blues for Nica* [Kenny Drew]; *Nica Steps Out* [Freddie Redd]; *Inca* [Barry Harris] i *Thelonica* [Tommy Flanagan].

⁹ **Red Callender** [nascut George Sylvester Callender, Haynesville/Virginia, 6-III-1916 - Saugus/California, el 8-III-1992), contrabaixista i tuba. Als anys quaranta tocà i enregistrà amb Nat King Cole, Erroll Garner, **Charlie Parker**, Wardell Gray, Dexter Gordon i d'altres. Més endavant treballà amb la Duke Ellington's Orchestra i amb els Louis Armstrong All-Stars.

¹⁰ **Miles Davis**: Miles Dewey Davis III [Alton/Illinois, el 26-V-1926 - Nova York, el 28-IX-1991]. Primeres lliçons de trompeta amb Elwoo Buchanan. Fou part fonamental en l'evolució del *jazz modal* i el *jazz-fusió* [anys 60' i darrers 70']. Al 1944, primers contactes amb Dizzy Gillespie i **Charlie Parker** amb qui

- Lionel Hampton¹¹ [citat com a *Hamp* al conte a la pàgina 21]: vibrafonista que interpreta el tema *Save it, pretty mama*¹² al Club 33 de Nova York i que Carter escolta amb atenció.
- Chan Woods [*Lan* al conte, pàg. 60]: tercera esposa de Charlie Parker¹³. Johnny la cita amb un gran vestit roig i –de vegades- verd. Personifica el passat més immediat.
- Pree Parker [*Bee* al conte, pàgs. 64, 66 i 71] filla nascuda de la unió de Parker amb Chan Richardson i germana de Baird Parker. Pree morí a Nova York -amb només dos anys d'edat- degut a la manca d'atenció mèdica mentre Parker era tocant a Los Angeles.
- Hugues Panassié¹⁴ [citat al conte com *Charles Panassié*, pàg. 55].

enregistrà temes que marcarien l'evolució del Jazz al llarg del s.XX. Al 1948 enceta la col·laboració amb els arranjadors Gil Evans i John Lewis [The Modern Jazz Quartet]. Al 1950, primer disc com a líder del seu grup: *Birth of the cool*. De 1950 fins a 1955, Davis enregistra *Dig* [Prestige, 1951] amb la col·laboració de Sonny Rollins, John Lewis, Kenny Clarke, Jackie McLean, Art Blakey, Horace Silver, Thelonious Monk, J. J. Johnson, Percy Heath, Milt Jackson i Charles Mingus. Al 1955 congrega músics de l'alçària de John Coltrane, Red Garland, Paul Chambers i Philly Joe Jones a la seua formació [Miles Davis Quintet]. Amb aquesta formació enregistra els discs *Relaxin'*, *Steamin'*, *Workin'* i *Cookin'*. Al 1958, *Milestones* [en formació de sextet]. Grava *Miles Ahead* amb arranjaments de Gil Evans. *Porgy and Bess*, adaptació de l'òpera de George Gershwin. *Sketches of Spain* [1959] basat en melodies de compositors espanyols [Falla i Rodrigo]. Les formacions següents inclouen els pianistes Bill Evans i Winton Kelly. Al 1959 enregistra el que tothom considera el seu millor treball: *Kind of Blue*, tal vegada el disc de Jazz més venut fins hores d'ara. Al 1963 apareix *Seven Steps to Heaven* amb George Coleman, Ron Carter, Tony Williams i Herbie Hancock que marcaria el nou estil de Davis cap al Jazz-Fusió i sempre amb formacions canviants: *E.S.P.* [1965]; *Miles Smiles* [1966]; *Nefertiti* [1967]; *In a Silent way* [1969]; *Bitches Brew* [1969]; *Black beauty: Miles Davis at Filmore West* [1970]; *The Man with the Horn* [1981]; *Decoy* [1983]; *Aura* [1985]; *Tutu* [1989] i *Amandla!* [1989].

¹¹ **Lionel Hampton** [Louisville/Kentucky, 20-IV-1908 - Nova York, 31-VIII-2002]. Vibrafonista, pianista, bateria i director d'orquestra. Tocà amb Curtis Mosby's Blue Blowers, Reb Spikes i Paul Howard's Quality Serenaders i feu el seu primer enregistrament al 1929. Al 1936, Benny Goodman el descobreix actuant i enregistra el concert del Benny Goodman Quartet al Carnegie Hall [1938] concert considerat un dels millors discs gravats en directe de la història del Jazz. Al 1942 té un gran èxit amb el tema *Flying Home*. Enregistra *Central Avenue Breakdown*, on toca el piano fent servir només dos dits i colpejant el teclat amb baquetes com si fos un vibràfon. La seua banda [formada per músics negres i blancs] fou tot un exemple d'integració racial. Entre els músics que l'acompanyaren cal destacar: Dinah Washington, Clifford Brown, Quincy Jones, Wes Montgomery, Clark Terry, Joe Newman, Illinois Jacquet, Dexter Gordon, Charles Mingus, Fats Navarro i Betty Carter. L'orquestra de Lionel Hampton ha estat la banda de Jazz que més temps ha estat en actiu al llarg de la història del gènere.

¹² *Save it, pretty mama*: tema compostat pel saxofonista Don Redman amb lletra de Paul Denniker i Joe Davis i que fou enregistrat per Louis Armstrong and his Savoy Ballroom Five el 5 de desembre de 1928.

¹³ **Chan Woods** [Chan Parker fins la mort del saxofonista]: ballarina i entusiasta del jazz. Nascuda Beverly Dolores Berg, Nova York el 29-VI-1925 - Étampes/França el 9-IX-1999). Esposa de **Charlie Parker** des del 1950 fins 1955. Al 1957 es maridà amb el també saxofonista alt Phil Woods, matrimoni que conclougué en divorci. Fou consultada pel director Clint Eastwood per al rodatge de la pel·lícula *Bird* sobre la vida de **Parker**. Al 1993 escrigué el llibre biogràfic de la seua unió amb **Parker** titulat *My life in E-flat* [E-flat/Mi bemoll: tonalitat en la qual es troba la tessitura del saxòfon alt], llibre que recull part de les referències argumentals que Chan explicà anys abans al director i actor Clint Eastwood per poder filmar la pel·lícula *Bird* [1988 i primera biografia de Parker portada al cinema].

¹⁴ **Hugues Panassié** [París, 27-II-1912 - Montauban, 8-XII-1974] musicòleg i crític francès. Dedicà la seua vida a l'estudi i difusió del jazz. El 1932 fundà el Hot Club de França, primer d'una llarga sèrie que després s'estendria per tota Europa [al 1935 fou el Hot Club de València]. En aquesta empresa col·laboraren també Charles Delaunay i Pierre Nourry. El 1935 el Hot Club edità la revista especialitzada *Jazz Hot* [just on Bruno escriu les seues cròniques]. Organitzà emissions de ràdio, conferències i

- *Amorous*: Bruno comenta amb Dedée [pàgines. 48, 56, 57, 58, 59, 65 i 89] l'enregistrament dut a terme per Carter el dia d'abans del tema *Amorous* [es tracta de l'estàndard *Lover man*¹⁵].
- Lester Young¹⁶ [saxofonista tenor admirat per Parker, pàgina 64].
- Bruno imagina una nit al costat de Carter, Tica i Bay Lennox al Cafè Flore [pàgs. 66 i 67] taral-lalejant *Out of nowhere*¹⁷ i, tots plegats, escoltaran i comentaran un solo del pianista Billy Taylor¹⁸.
- John Lewis¹⁹ [musics menyspreant les seues idees i comparant-les amb les de Parker, pàg. 68].
- *Mamie's Blues*²⁰ tema taral-lejat per Johnny tot just després de plorar tot recordant sa filla Pree [cançó que apareix de nou al llibre *Rayuela* al capítol 17].

gravacions fonogràfiques. El 1934 es creà Hot Club Quintet on hi eren el guitarrista Django Reinhardt i el violinista Stephane Grapelli. El mateix any es publicà el llibre *Le jazz hot*. Al 1942 es publicà a Nova York *The real jazz* i, més endavant, *La musique de jazz et le swing* i *Les rois du jazz*. Les seues monografies sobre Louis Armstrong [194 i Mezz Mezzrow [1952], foren sent obres clau del gènere. Panassié no fou un entusiasta de les noves corrents jazzístiques com ara l'estil creat per **Parker**, el Be Bop.

¹⁵ *Lover man* [*Amorous* al conte] també titulada *Oh, Where Can You Be?*, és un estàndard compost al 1941 per Jimmy Davis, Roger Ram Ramirez i James Sherman que popularitzà Billy Holiday i es pensa que el tema fou un encàrrec de la mateixa cantant. Al juliol de 1946, **Charlie Parker** l'enregistrà. La crítica considerarà aquesta versió com un dels millors enregistraments del saxofonista tot i que es trobava en una dura etapa de desintoxicació.

¹⁶ **Lester Young** [Woodville, 27-VIII-1909 - Nova York, 15-III-1959]. Saxofonista i clarinetista. Abastà els estils Swing, Be Bop i Cool. Considerat [junt Coleman Hawkins i John Coltrane] com el millor saxofonista tenor de la història del Jazz. Al 1927 canvia el saxo alt pel tenor i es dedica a escoltar al saxofonista blanc Frankie Trumbauer, el qual influirà força en la seua sonoritat futura. Al 1934 toca amb Count Basie, Coleman Hawkins, l'Orquestra de Fletcher Herdenson i l'Orquestra de Count Basie. Acompanya la cantant Billy Holliday. Al 1943, un jove de Kansas [**Charlie Parker**] és un dels saxofonistes que comencen a imitar el seu estil. Al 1944 es arrestat per l'FBI per negar-se a fer el servei militar nord-americà. De llavors endavant ja no seria el mateix. Al 1955 és hospitalitzat poc després d'enregistrar amb Oscar Peterson, Buddy Rich i Hank Jones. El 1956 grava amb el pianista Teddy Wilson dos discs qualificats 'd'emblemàtics' i marxa de gira per Europa amb Miles Davis, Bud Powell i el Modern Jazz Quartet. Al 1959, malaltís, torna a Nova York i mor [dos dies després] a l'habitació de l'Hotel Alvin.

¹⁷ *Out of Nowhere* és un tema compost Johnny Green amb lletra d'Edward Heyman. Al 1931 fou enregistrada per Bing Crosby per a la banda sonora de la pel·lícula *Dude Ranch*. El saxofonista Coleman Hawkins l'enregistrà com a peça instrumental al 1937. **Charlie Parker** la gravà al 1947.

¹⁸ **Billy Taylor**: William Edward Taylor Jr. [Greenville, 24-VII-1921 - Nova York, 28-XII-2010]. Pianista i compositor nord-americà de jazz. Tocà Swing i Be Bop. Escrigué més de 300 composicions d'estils diversos. El seu tema *I Wish I Knew How It Would Feel to Be Free* [provinent d'una melodia gospel] es convertí en himne no oficial del moviment pels drets civils. Composà també una obra simfònica: *Suite for Jazz Piano and Orchestra* [1973].

¹⁹ **John Aaron Lewis** [La Grange, Illinois, 3-V-1920 - Nova York, 29-II-2001) pianista, compositor i arranjador de jazz. Al 1945 coneix el bateria Kenny Clarke i es dedica al jazz. Toca amb la big band de Dizzy Gillespie [1946-1948], substituint Thelonious Monk. Tocà amb **Charlie Parker**, Illinois Jacquet, Ella Fitzgerald i amb Miles Davis. Compartirà banda amb Lester Young (1950-51) i gravarà amb Zoot Sims, J.J. Johnson, o Milt Jackson. A partir del 1951, formarà amb aquest, Ray Brown i Kenny Clarke, The Modern Jazz Quartet (MJQ), grup amb el que romandrà fins la dècada del 1990. The Modern Jazz Quartet fou una de les formacions més importants de la corrent anomenada *Third Stream* que intentà barrejar jazz i música classica. Enregistrà també amb Ben Webster, Charles Mingus, Clifford Brown, Coleman Hawkins, Stan Getz, Sonny Rollins, Albert Mangelsdorff i Hank Jones.

²⁰ *Mamie's Blues*, cançó escrita al 1900 per Mamie Desdunes i que el 16 de desembre del 1939 enregistrà i, tot seguit, popularitzà el pianista i cantant Jelly Roll Morton [Ferdinand Joseph LaMothe, Gulporf/Louisiana 20-IX-1890 - Los Angeles/Califòrnia 10-VII-1941].

- Charles Ives²¹: la seua *Cançó del lleopard* [pàgs. 73 i 74] és citada de manera obsessiva per Johnny Carter tot i no anomenar-se així. Es tracta de *The cage* [La gàbia]. Carter agafa la cèl·lula melòdica de la cançó d'Ives per tal d'extraure idees per als seus solos. També cita Vivaldi i Bach al costat del músic nord-americà desenvolupant una el·lipsi musical de vora dos-cents anys.
- Mahalia Jackson²²: parla de Deu i del Papa o dels invents de la cantant [tot un referent dintre de la vessant religiosa de la música nord-americana: el gospel].

²¹ **Charles Ives** [Danbury/Connecticut, 20-X-1874 - Nova York, 19-V-1954]. Compositor nord-americà considerat un dels més innovadors del s. XX. Fill de músic, estudià amb Horatio Parker. Al 1898 es diplomà a la Universitat de Yale. De 1900 a 1902 fou organista a una església de Nova York. De 1906 a 1916 abasta el seu període creatiu més ric. Tot seguit abandonà quasi completament la composició. Als 73 anys i després de romandre quasi a l'anonimat rebé el premi Pulitzer. *The cage* [*Cançó del lleopard* per a Carter] pertany a les *114 songs* i té l'ordre 64 del llistat.

²² **Mahalia Jackson** [Nova Orleans, 26-X-1911 - 27-I-1972]. Cantant de gospel [en anglès: GodSpell], pianista, saxofonista i trompetista. De menuda començà a cantar a l'església baptista de Mount Moriah. Treballà -entre altres tants- amb Duke Ellington i Thomas A. Dorsey. Al 1963 cantà a la Marxa sobre Washington que encapçalà el doctor Martin Luther King.

Frases, grolleries i malsons: el temps.

‘... Camine sols per entre una multitud d’amors ...’

[Waking alone in a multitude of loves when morning’s light].

Cortázar canvia ‘waking/desperte’ per ‘walking/camine’.

Vers del poema de Dylan Thomas *On the Marriage of a virgin* pertanyent a la col·lecció de poemes *The poems of Dylan Thomas*, editats per l’autor al 1952 amb prefaci, notes i dibuixos creats pel mateix poeta. El vers apareix al conte a les pàgines 30 i 58 quan Bruno el descobreix escrit en una postal enviada per Johnny a la seua companya Lan des de Roma, postal que representa Ròmul i Rem. El saxofonista llig el vers de tant en tant en un llibret malparat d’una edició de butxaca.

[Bruno] *‘... Al cap i a la fi som una colla d’egoistes, sota l’excusa de cuidar el Johnny el que veritablement fem és salvar la nostra idea d’ell ...’*

‘... Johnny sense diners i sense roba. Johnny obsessionat per alguna cosa que la seua pobra intel·ligència no abasta per entendre però que sura lentament en la seua música, acaricia la seua pell, el prepara per fer un bot imprevisible que nosaltres mai entendrem ...’

La reflexió de Bruno al voltant del seu amic saxofonista [pàg. 38] conclou amb un mal regust de boca tot comparant-se amb la immensa, llunyana i inabastable figura de Johnny Carter.

‘... Que la música salve, almenys, la resta de la nit i que complisca a fons una de les seues pitjors missions, aquella que ens esborrarà del mapa durant un par d’hores ...’

[Johnny] *'... Camps plens d'urnes, Bruno. Un munt d'urnes invisibles,
soterrades en un camp immens ...'*

*'... Recorde que pensí, aquesta va a estar buida perquè és la que em pertoca.
Però no, estava plena d'un pols gris com que sé molt bé que hi estaven les
altres tot i que no les havia vistes mai ...'*

Johnny hi és a l'hospital després del incendi a l'hotel [pàg. 54]. Bruno l'escolta tot penedint-se del destí del músic qui no dona una de bona.

[Bruno] *'... Amb molt de gust diria de seguida que Johnny és com un àngel
entre els homes fins que una elemental honradesa obliga a engolir-se la frase,
a donar-li d'allò més bé la volta i a reconèixer que tal vegada el que passa és
que Johnny és un home entre els àngels, una realitat entre les irrealitats que hi
som tots nosaltres ...'*

La reflexió de Bruno [als peus del llit del músic, pàgs. 55 i 56] va més enllà de la possible irrealitat del músic qui roman a l'hospital com aquell qui res sense parar-se a pensar amb aquells que hi són al seu entorn.

CONCLUSIÓ:

Aquesta és la darrera referència jazzística del llibre. Tal vegada la més significativa pel que fa al poema cantat per **Billie Holiday** i el seu bagatge acumulatiu de malentesos i somnis mai duts a terme per la protagonista de la novel·la.

Cal fer esment del curt -però intens- tractament del Jazz al llarg de la novel·la a més del seu ús per part de l'autora a l'hora d'aprofundir en el retrat de la Neus.

Tal vegada caldria afegir **Àngels Moreno** entre la colla d'autors que han pres el Jazz com a paradigma d'una part de la seua obra: Raymond Chandler; Boris Vian [també hi era trompetista]; Julio Cortazar i Haruki Murakami [tal vegada el més enamorat del gènere jazzístic] i d'altres tants.

Pel que fa a la literatura de l'Estat espanyol, l'apropament més significatiu al món del Jazz -des del seu rerefons- el trobem a la novel·la *El invierno en Lisboa* [Antonio Muñoz Molina, Seix Barral-1987] on el protagonista [el pianista Santiago Biralbo] és un intèrpret del gènere que ens endinsa dintre de l'univers jazzístic des del seu tarannà musical i humà.

No oblidem tampoc Ferrant Torrent i la sua nit valenciana on el Jazz també es palesa pertot arreu [*Un negre amb un saxo*, Quaderns Crema, 1987] on l'autor es valgué d'un saxofonista [Sam] per tal d'aconsellar el protagonista [el boxador i detectiu Hector Barrera] al llarg de la seua investigació.

Vicent Lluís Fontelles Rodríguez [UV]

vicent.fontelles@uv.es

València/l'Horta, abril de 2014